

Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Regelförenklningar inom pensionsförmåner

(S2013/9137/SF)

Sammanfattning

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) avstyrker förslaget om förenklad anmälningsskyldighet för bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd, avsnitt 3.1.

ISF har i övrigt inga synpunkter på förslagen.

3.1 Förenklad anmälningsskyldighet för bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd

ISF avstyrker förslaget av framför allt två skäl. För det första är det tveksamt om förslaget leder till en förenkling för de försäkrade. För det andra riskerar förslaget att leda till både minskad effektivitet vad gäller förmånernas träffsäkerhet som behovsprövade förmåner och minskad rättssäkerhet genom att olika försäkrade kommer att riskera få olika nivå på förmånen trots lika förhållanden. Därutöver har ISF synpunkter på utformningen av de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om anmälningsskyldighet i 110 kap. 46 § socialförsäkringsbalken.

Reglerna för bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd är komplicerade att förstå för de försäkrade och komplexa att handlägga. Komplexiteten beror på att det är många uppgifter som påverkar om den enskilda har rätt till förmånen och i så fall hur mycket. Förenklningar av såväl regelverket som handläggningen av det är därför eftersträvaransvärda men måste samtidigt beakta förmånernas behovsprövande egenskaper. Den förenkling som föreslås i promemorian skulle sannolikt leda till att färre förmånstagare anmäler förändringar såsom beskrivs. Därmed skulle också antalet ärenden vid Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten minska och administrationskostnaden sjunka.

I det följande utvecklas skälen till att ISF avstyrker förslaget och de synpunkter som ISF i övrigt har på promemorian.

Förslaget innebär ingen förenkling

Utgångspunkten för förslaget är att reglerna för aktuella förmåner är svåra att förstå för de försäkrade. Detta förhållande påverkas inte alls av det förslag som lämnas. Förmånstagarna måste precis som i dag veta vilka förändringar i den ekonomiska situationen som påverkar förmånens storlek, men därtill ta ställning till om förändringen är av "mindre omfattning". Det förefaller lättare att ta till sig att en förändring av vissa uppgifter ska anmälas än att en förändring som inte är av mindre omfattning ska anmälas. I förslaget ingår visserligen att begreppet "mindre omfattning" ska definieras, men att det skulle bli enklare förefaller inte möjligt.

ISF ser vidare problem med att utforma den närmare definitionen av begreppet mindre omfattning. Definitionen måste ta sikte på att bara förändringar som har liten påverkan på förmånens storlek ska undantas från anmälningsplikt. Samtidigt måste reglerna vara enkla att förstå för förmånstagarna. En definition som är lätt att förstå, till exempel att förändringar av inkomsterna med upp till 1 000 kr inte behöver anmälas kommer att innebära att vissa är anmälningskyldiga för förändringar som påverkar förmånen mycket lite, medan andra inte är anmälningskyldiga för förändringar som påverkar förmånen relativt mycket. Omvänt blir en definition som i stället tar utgångspunkt i att det är förändringar av förmånens storlek upp till en viss nivå som inte är anmälningspliktiga sannolikt mycket svår att förstå. Det kan vidare hävdas att det är fel att utforma själva lagregeln så att den tar sikte på storleken på inkomstförändringen snarare än hur mycket den påverkar förmånens storlek.

Reglernas komplexitet innebär sannolikt att olika förmånstagare förstår reglerna olika bra. Redan i dag finns det därför sannolikt en relativt stor skillnad i hur stor benägenhet olika förmånstagare har att anmäla förändringar som faktiskt påverkar förmånen och därmed en risk att personer med samma ekonomiska förhållanden får olika mycket förmån. Det behöver understrykas att detta inte är ett teoretiskt problem. Med en regel som den som föreslås påverkas endast anmälningskyldigheten. Den som trots att en viss förändring inte är anmälningspliktig ändå anmäler förändringen kommer att få sänkt förmån, till skillnad från den som inte anmäler (antingen för att man förstår regeln eller för att man allmänt har en låg anmälningsbenägenhet). Det faktum att förslaget skulle innebära att ytterligare en regel läggs in i regelverket kommer i vart fall inte öka möjligheterna att förstå regelverket och inte heller minska risken att anmälningskyldigheten hanteras olika av förmånstagarna. Tvärtom kan benägenheten att anmäla förändringar generellt antas minska.

Kopplingen till vad som i dag återkrävs

I promemorian beskrivs att konsekvenserna av förslagen blir små eftersom återkrav inte heller i dag ställs mot dem som underlåter att anmäla förändringar i den storleksordning som diskuteras. ISF vill understryka att detta antagande görs mot bakgrund av att Pensionsmyndigheten beslutat om en lägsta beloppsgräns under vilken återkravsutredningar generellt inte ska göras. Lämpligheten av en sådan beloppsgräns kan ifrågasättas, eftersom den saknar lagstöd.

I sammanhanget bör också noteras att beroende på hur man definierar anmälningsplikten kan återkravsutredningarna efter införandet av en sådan regel komma att bli än mer komplicerade. Återbetalningsskyldigheten sammanhänger ofta med huruvida anmälningsplikt förelegat eller inte.

Efterkontroll av taxerade inkomster

I promemorian hävdas att behovet av anmälningar av förändrade inkomster är litet med anledning av att Pensionsmyndigheten och Försäkringskassan sedan en tid gör kontroller mot taxerade inkomster. Promemorians beskrivning ger intryck av att dessa efterkontroller regelmässigt skulle fånga de förändringar som genom förslaget inte längre behöver anmälas, om än med ett halvt till ett och ett halvt års fördröjning. ISF vill i sammanhanget poängtera att enligt den information som inhämtats inom ramen för pågående regeringsuppdrag om handläggningen av bostadstillägg genomförs det inte i dag några efterkontroller som fångar förändringar i inkomster i den storleksordning som förslaget diskuterar. Det finns inte heller några planer för att i framtiden genomföra sådana efterkontroller. Nuvarande heltäckande efterkontroller fångar bara förändringar som är närmare 20 gånger större eller mer.

Benägenheten att anmäla och efterkontrollernas effektivitet

Tillsvidarebeslut i bostadstillägg infördes i november 2012. Även om det redan i dag är en stor andel av dem som uppbär förmånen som har beslut tills vidare, är kunskaperna ännu små om hur systemet fungerar i praktiken. I synnerhet gäller det förmånstagarnas benägenhet att anmäla förändringar i inkomster med mera och hur effektiva efterkontroller som krävs för att hantera eventuella brister i anmälningsbenägenheten. Flera av de efterkontroller som planeras med anledning av tillsvidarebesluten har heller inte ännu genomförts. Således vet vi mycket lite om det som beskrivs som ett problem att lösa och har som framgår av promemorian svårt att bedöma konsekvenserna av förslaget. Det förefaller mot bakgrund av detta som lämpligt att invänta bättre kunskapsunderlag innan en förändring aktualiseras.

Vilka inkomster ska jämföras?

Det är oklart vilken jämförelse som ska göras vid bedömningen om en förändring är av mindre omfattning. Det är två jämförelser som kan vara aktuella. Antingen ska förmånstagaren jämföra inkomsten efter den aktuella inkomstförändringen med inkomsten som gällde före förändringen, eller så ska jämförelsen göras mellan den nya inkomsten och den inkomst som låg till grund för det gällande beslutet om förmån. Vilken jämförelse som avses är avgörande för hur stora avvikelserna är mellan det faktiskt utbetalade beloppet och det som den försäkrade egentligen har rätt till. Å ena sidan förefaller det svårt att begära att förmånstagaren ska jämföra med inkomster som i vissa fall kan ha gällt flera år bakåt i tiden, å andra sidan kan många små förändringar (som var och en inte är anmälningspliktiga) summera till stora belopp. Samtidigt bör rimligen jämförelsen mellan den nya inkomsten och den som ligger till grund för beslutet vara den korrekta, eftersom det är den som avgör hur stor skillnaden blir i förmånens storlek. Även här bör därför påpekas att

lagregeln utformning är felaktig, eftersom den inte hänför sig till den relevanta jämförelsen.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Per Molander. Dan Ljungberg har varit föredragande. I beredningen har också Catarina Eklundh Ahlgren, Elisabeth Frid, Berit Hamrén, Josefina Selin, Jonas Thelander och Anne Wahlfridsson deltagit.

Per Molander
Generaldirektör

Dan Ljungberg
Enhetschef